

Cuira, ils 25 da settember 2015

Communicaziun a las medias

Recept per il rumantsch en il Plan d'instrucziun 21

Proposta per la realisaziun da l'instrucziun da rumantsch en il Plan d'instrucziun 21

La Lia Rumantscha (LR) ha elavurà ina proposta co realisar l'avischinaziun al rumantsch grischun (rg) en l'instrucziun da rumantsch. Las trais conferenzas da la magistraglia rumantscha acceptan la proposta elavurada per incumbensa dal Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient dal Grischun (DECA) per l'instrucziun da rumantsch en il Plan d'instrucziun 21. La Regenza decida ils proxims mais sur da la realisaziun.

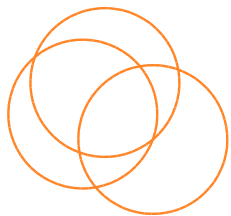
Dapi il 2011 è la situaziun pertutgant la lingua da standard rg ed ils idioms en scola sa midada fermamain. Il rg vegn duvrà oz sco lingua d'alfabetisaziun en las vischnancas dal Surses, a Trin ed en las scolas bilinguas da Domat e Cuira. La gronda part da las vischnancas da piunier che avevan introducì il rg en scola èn puspè turnadas a l'idiom. Pro Idioms che s'engascha per ina ferma orientaziun idiomatica da las scolas pretenda da desister dal tuttafatg dal rg en scola. Pliras emprovas da fixar il diever da la lingua da standard resp. dals idioms en il Plan d'instrucziun 21 n'èn betg vegnidas acceptadas. En consequenza ha il DECA incumbensà la LR d'elavurar ina proposta per la realisaziun da l'instrucziun da rumantsch en il Plan d'instrucziun 21 che definescha da nov cumpetenzas per tut ils temas e stgalims. La LR ha inoltrà quels dis la proposta per l'avischinaziun al rg en l'instrucziun da rumantsch (tenor il model da coesistenza) al DECA. Las conferenzas da la magistraglia rumantscha consultadas ordavant – la Conferenza generala Grischun central, la Conferenza generala Ladina e la Conferenza generala Surselva – acceptan la proposta. La Regenza decida ils proxims mais sur da la realisaziun da la proposta per l'instrucziun da rumantsch en il Plan d'instrucziun 21.

Proposta da la LR: rg sin il stgalim aut

L'idea principala da la proposta da la LR è che l'avischinaziun al rg en scolas che alfabetiseschan en l'idiom ha lieu pir sin il stgalim aut (terz ciclus en il Plan d'instrucziun 21). Las cumpetenzas dals scolars en rg na vegnan betg examinadas, cunquai che vegnan gia examinadas las cumpetenzas en l'idiom. Per scolas che alfabetiseschan en rg na sa mida nagut en cumparegliaziun cun la pratica dad oz.

Differenzas restan

Ensemen cun represchentsants da l'idea da duvrar consequentamain la lingua da standard rg e cun Pro Idioms ha la LR elavurà ina proposta per la realisaziun dal model da coesistenza en il Plan d'instrucziun 21. I va per la dumonda sin tge stgalim ch'ils idioms ed il rg vegnan duvrads a moda activa resp. receptiva (leger e chapir). Ina dumonda centrala è stada, schebain las cumpetenzas receptivas en rg sajan d'examinar. En quest punct n'han ins betg pudì eliminar las differenzas. Aderents dal rg vulan fixar en il Plan d'instrucziun 21 determinaziuns relevantas per examinar las cumpetenzas receptivas en la lingua da standard. Pro Idioms na vul percunter sche pussaivel

insumma nagin rg en scola, per che scolaras e scholars na vegnian betg confruntads cun in'ulteriura varianta rumantscha.

Realisà la filosofia dal model da coesistenza

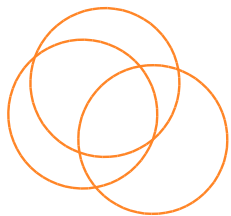
Cun sia proposta per la realisaziun da l'instrucziun da rumantsch en il Plan d'instrucziun 21 persequitescha la LR vinavant la finamira fixada en il model da coesistenza: las generaziuns vegnintas survegnan tras la scola la pussaivladad da s'avischnar al rg per pudair leger pli facilmain texts da diever public. La proposta tegna quint da la circumstanza che la posiziun dal rumantsch è fitg differenta tut tenor vischnanca. Uschia po l'instrucziun resguardar differenzas regiunalas en connex cun la situaziun linguistica.

Persuna da contact:

Urs Cadruvi, secretari general LR, tel. 081 258 32 22, e-mail: urs.cadruvi@rumantsch.ch

Proposta da la LR per la realisaziun da l'instrucziun da rumantsch en il Plan d'instrucziun 21 Resumaziun dals puncts centrals:

1. Scolas che alfabetiseschan en ils idioms dovran sulettamain lur idiom. Sin il stgalim aut (terz ciclus en il Plan d'instrucziun 21) vegnan ils scholars da questas scolas avischnads al rg ed als ulteriurs idioms. Per l'alfabetisaziun en ils idioms dovri meds d'instrucziun adequats per tut ils stgalims da scola. La LR beneventa l'incumbensa dal DECA per mauns da la Scola auta da pedagogia dal Grischun da concepì meds d'instrucziun rumantschs. La LR è pronta da sustegnair il DECA da realisar ils meds d'instrucziun.
2. Per scolas che alfabetiseschan en rg vala l'avischnaziun als idioms sin il stgalim aut. L'agen idiom vegn vinavant promovì en scola da fund ensi tras il contact quotidian a bucca.
3. En il Plan d'instrucziun 21 è definidas las finamiras che ston vegnir cuntanschidas obligatoricamain. Per scolas che alfabetiseschan en l'idiom na datti naginas pretensiuns minimalas en rg, pia naginas cumpetenzas che ston vegnir cumprovadas u examens.
4. Per che l'avischnaziun al rg gartegia en il terz ciclus, èsi necessari da preparar las scolastas ed ils scolasts cun ina scolaziun adattada. En pli duai mintga scola avair la libra tscherna da realisar questa avischnaziun conform a la situaziun (las cumpetenzas linguisticas dals scholars a Mustér, Müstair u Samedan n'èn betg las medemas).

Lia Rumantscha

Infurmaziuns complementaras: il model da coesistenza

Il model elavurà il 2011 prevesa ina coesistenza dal rg e dals idioms. El resguarda d'ina vart il dretg da las vischnancas francà en la Constituziun chantunala da pudair definir sezzas la lingua da scola en cooperaziun cun il Chantun. En il cas dal rumantsch po quai esser in idiom u il rg. Da l'autra vart prevesa il model che las scolas che alfabetiseschan en in idiom dovran il rg a moda receptiva (leger e chapir) e viceversa che scolas cun rg sco lingua d'alfabetisaziun integreschian l'idiom a moda receptiva en l'instrucziun. Il model da coesistenza ha spezialmain en mira che tut ils scholars s'occupian en l'avegnir pli intensivamain cun la lingua e cultura rumantscha, e quai sur ils cunfins idiomatics ora. Uschia duai l'identitad communabla da la cuminanza linguistica rumantscha vegnir rinforzada.